

שניים יותר מדי

הסיבה לכפילות אינה עדתית אלא פוליטית. הרבנים הראשיים

במדינת ישראל מכהן נשיא אחד, ראש ממשלה אחד, נשיא בית המשפט העליון אחד, יו"ד כנסת אחד, נגיד בנק ישראל אחד, רמטכ"ל אחד ושני רבנים ראשיים. מדוע? כפילות זו, אשר שר כפלה גם לשליש מהערים והמועצות המקומיות בארץ, אינה משרתת אף מטרה מועילה מלבד ה"דרושה" לה עסיק עובדים לא נצרכים.

הדעה המקובלת על אודות מוסד זה, בעל שני הראשים, היא שעל כל רב לשרת את הקהילה העדתית שלו, אך זה אינו המצב. שני הרבנים, האשכנזי והספרדי, פוסקים לפי המנהג המקובל של האנשים במקרה הנדון לפנייהם - אשכנזי או ספרדי, ואין חלוקת תפקידים ביניהם על בסיס בידול עדתי. אז מדוע אנו ממשיכים לקיים מנהג בזבזני זה ומהיכן הוא הגיע? לא מזה מסודת שלנו.

לפי המסורת שלנו יש מרא דאתרא אחד, שמשרת את הקהילה כולה, ואכן, לאורך מאות שנות היסטוריה יהודית קהילתית מתועדת כמעט ואין עדויות על קהילות שבראשן עמדו שני רבנים במקביל. בארץ המנהג הופיע לראשונה ביפו בשנת 1911, ובהמשך כונן בידי ממשלת המנדט הבריטי בשנת 1921, מתוך ציפייה שיהיה זה הסדר זמני.

אך משמעות הסדר זמני זה הייתה משרות לרבנים ומינויים לפוליטיקאים, ולכן הזמני הפך לקבוע. ניתן אולי לצפות לכך שרבנים רבים יתמכו במינוי שני רבנים מול התנגדותם של

רוב משלמי המסים הלא דתיים, אך גם זה אינו המצב. קשה למצוא סמכות רבנית אשר תצדיק את המינוי הכפול. רבנים - כולל רבנים ראשיים לשעבר, ובעיקר הרב עובדיה יוסף זצ"ל, שרבים סגרו לדבריו - הצהירו בריש גלי כי יש לנטוש מנהג זה ושדי ברב ראשי אחד. הסיבה המקודרת לכך שהדברט סמואל מינה שני רבנים ראשיים בשנת 1921 הייתה בעיקר סמלית: הכרה בוד לוקה החברתית המדומה בין הקהילה הספרדית לזו האשכנזית. אך תפיסת חלוקה זו התעמעמה באופן דדמטי. ואכן, כיום לא ניתן בקלות לקבוע מיהו אשכנזי ומיהו ספרדי. נישואי תערובת נרחבים ברחות האחרונים עמעמו את הקווים בין העדות, כך שחוגות רבים יתקשו למקם עצמם בקבוצה זו או אחרת ולרבים מהם זה לא משנה.

קשה למצוא דוגמה משכנעת לכך שאין כל צורך בשני רבנים ראשיים מאשר המקרה שהתרחש בנתניה. הרב דוד שלוש משמש שם סרב הראשי הספרדי, והתפקיד של הרב הראשי האשכנזי פנוי. הרב יהודה שלוש, בנו של הרב דוד, הגיש את מועמדותו לתפקיד. אם הוא יתמנה, הרב הראשי האשכנזי יהיה בנו של הרב הראשי

הספרדי. לטענתו, "אין שום מניעה בחוק על יחדי ספרדי לשמש בתפקיד הרב הראשי האשכנזי. אני כיום משמש כרב שכונה, ואני פוסק לספרדים ולא שכנויים כפי מה שצריך. אין חובה על הרב הספרדי לפסוק לפי הלכות הספרדים ולרב האשכנזי לפסוק לפי הלכות האשכנזים, וכל רב צריך לפסוק לפי מי שעומד מולו. מה זה משנה אם הרב נולד במוזק או נולד בפולין?"

אלא שאם הרב יהודה שלוש צודק בדבריו – והוא אכן צודק – אין בכלל צורך או הצדקה למנות רב ראשי שני לנתניה.

המינוי של שני רבנים אינו רק בובזני אלא גם דרסני. בערים רבות שני הרבנים מפריעים זה לזה בעבודתם, ובאופן בלתי נמנע הם רבים ללא הרף. תחרות דרסנית זו היא תמצית טבעו של האדם בכל רחבי העולם, ואנו היהודים רק שיפרנו להפליא את אמנות הקרב. כך למשל, במקרה של קריית-אטא שני הרבנים מצויים בהילוקי רעות כה קשים עד שכאשר רב אחד מעניק תעודת כשרות למסעדה מסוימת בא השני ומבטל אותה. כפי שציין הרב עובדיה יוסף בבירור בריאיון ל"הצופה" בשנת 1977, "בחיי רת שני רבנים ראשיים גודמת קשיים רבים במילוי המשימות, שכן כל אחד מהם הוא עולם בפני עצמו וכל אחד מושך לצדו, והמצב הוא כמשל זה"ל: המורגמל".

כפילות זו של הרבנים מהווה גם מעמסה כבדה מאוד על המועצות הדתיות. כפי שמצא מחקר של 'המכון לאסטרטגיה ציונית', העלות הממוצעת של שני רבנים מגיעה למיליון שקלים לשנה, וב-60 אחוז מהערים שבהן מכהנים שני רבנים יותר מ-30 אחוז מתקציב המועצה הדתית מופנה לשכר הרבנים. רב אחד פחות משמך עו משאבים רבים יותר לשירותי הדת החזיתיים בעיר.

הסיבה האמיתית לכהונתם של שני רבנים ראשיים כיום אינה עדי תית – היא פוליטית גרידא. אם הם היו יכולים, הפוליטיקאים שלנו היו ממנים גם שני ראשי ממשלה, שני אבות בית דין, שני רמטכ"לים ועוד. הגענו קרוב מאוד למינוי שני ראשי ממשלה כאשר המצאנו את שיטת הרוטציה, וכאשר שמיר נכנס ב-1986 לתפקיד כשראש הממשלה הקודם, שמעון פרס, לא ממש סיים בפועל את התפקיד. הצורך לבטל את כפילות הרבנים הראשיים בערים ברור לגמרי ונדרש שינוי מהפכני בנושא זה. שני רבנים ראשיים הם אחד יותר מדי.

הכותב הוא עורך דין בישראל ובארה"ב, והנשיא המייסד של 'המכון לאסטרטגיה ציונית'